

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

«Təsdiq edirəm»:
Tədrisin təşkili və təlim texnologiyaları
üzrə prorektor vəzifəsini icra
edən: dos.Z.Məmmədov
“ 14 ” 02 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 060117 - Məktəbəqərər təlim və tərbiyənin metodika və metodologiyası

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: İbtidai təhsil və məktəbəqədər təlim

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Nitq inkişafının praktik məsələləri. Fənn üzrə proqram LDU Elmi-metodik şurasının 18.V.2020-ci il tarixli iclasının qərarı ilə (protokol №2) təsdiq edilmişdir.

Kodu: MİF-B04.2

Tədris ili: I (2024/2025). II semestr

Tədris yükü: Cəmi 240 saat . Auditoriya saati - 45 (30 saat müh., 15 saat sem.)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 8 kredit

Auditoriya №: 313

II. Müəllim haqqında məlumat: dos.Feyziyeva Ruxsara Mirzə qızı

Məsləhət günləri və saati: Vgün saat 9⁰⁰-13⁰⁰.

E-mail ünvanı: feyziyeva@yahoo.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., H.Abdullayev küç., 21

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1.B.Paşayeva – “Nitq inkişafının metodikası” Bakı 2004

2.İ.Hacıyeva- “Nitq mədəniyyəti” Bakı 2011

3.H.Həsənov- “Nitq mədəniyyəti və üslubiyyatın əsasları” Bakı 2003

Əlavə ədəbiyyat

4.A. Qurbanov- “Müasir Azərbaycan ədəbi dilinə dair praktikum” Bakı 2005

5.H. Bəliyev- “Azərbaycan dili” Bakı 2006

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan dili dərslərinin müasir tələblər əsasında təşkili məsələsini təlim prosesində nitq inkişafı üzrə aparılacaq işlərin istiqamətini düzgün başa düşmədən həll etmək mümkün deyil.

İndiyədək metodik ədəbiyyatda nitq inkişafı üzrə işlərin istiqamətləri dəqiq şəkildə izah edilmədiyindən bu barədə xüsusi söhbət açmaq lazımdır. Həmin sahədə görülməli işlərə yalnız cümlə tərtibi, rabitəli nitq, lüğət və tələffüz üzrə işlər daxil edilmişdir. Lakin etiraf etmək lazımdır ki, nitq inkişafı üzrə işlər təkcə bu iş növləri ilə məhdudlaşmır.

Fənnin tədrisində əsas məqsəd uşaq nitqinin inkişafında qarşıya çıxan nöqsanları aşkarlamaq, onların aradan qaldırılması yollarını göstərməkdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və ya laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahan biletinə, bir qayda olaraq fənn üzrə proqram materialını əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat. Cəmi: 45 saat

A. Poqivni mövzu planını müəhazirə 30 saat, seminar 10 saat, seminar 10 saat.			
№	Keçiriləcək mühazirə mövzuları	Saat	
		Müh	Tarix
I kollokvium mövzuları			
1	Nitq inkişafının əsas vəzifələri. Plan: 1.İnsanın həyatında nitqin rolu. 2. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafında ana dilinin rolu 3. Uşağın lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi. 4.Nitqin səs mədəniyyətinin tərbiyə edilməsi. 5. Danışiq mədəniyyətinin formalaşması. Mənbə: 1,2	2	
2	Nitq inkişafı üzrə işin nəzəri məsələləri. Plan: 1.Dilin mahiyyəti, vəzifələri.2.Dil və nitqin oxşar və fərqli cəhətləri. 3. Uşağın dil və nitqdən istifadəsi. Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
3	Uşaq bağçalarında nitq inkişafı üzrə işin məzmunu. Plan:1.Məktəbəqədər dövrdə uşağın nitqinin məzmunu.2.Hər yaş dövründə nitq inkişafı üzrə tərbiyəçiyə verilən tələblər. 3. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda nitq inkişafının mərhələləri 4.Sərbəst nitq məşğələləri. Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
4	Nitqin İnkişafı üzrə işə verilən tələblər Plan:1.Nitq inkişafı üzrə işin başlanma vaxtı və ələqadar sahələri 2.Uşağın əxlaq tərbiyəsində ana dilinin rolu	2	

	Mənbə: 1,2,3		
5	Nitqin mənimsənilməsinin prinsipləri. Plan:1.Nitqin ifadəliliyinin qiymətləndirilməsi prinsipləri.2.Həssaslıq tərbiyyəsi prinsipi.3.Nitqin zənginləşməsi sürətinin ardıcıl artması prinsipi. Mənbə: 2,3,4,5	2	
6	Nitq inkişafının metod və priyomları. Plan: 1.Əyani və şifahi metodlar. 2.Praktik metodlar.3.Nitq inkişafının priyomları. Mənbə: 1,2,4,5	2	
7	Tərbiyyəçinin nitqinə verilən tələblər. Plan: 1.Tərbiyyəçinin nitqinin səsləndirilməsi.2.Tərbiyyəçinin nitqi üzərində işləməsi Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
II kollokvium mövzuları			
8	Nitqin səsləndirilməsi nitqi eşitmənin inkişafı. Plan:1.Nitqin səsləndirilməsi işinin istiqamətləri. 2.Nitqin səsləndirilməsi sahəsində işin başlıca vəzifələri. 3.Uşaqların nitq eşitmə qabiliyyətini inkişaf etdirmək. Mənbə: 1,3,4,5	2	
9	Artikulyasiya aparatının inkişafı Plan: 1.Məktəbəqədər dövründə artikulyasiya aparatının quruluşunda pozulma. 2.Artikulyasiya aparatının inkişafı vasitələri 3.Dil və dodaq əzələlərinin inkişafında istifadə olunan oyunlar. Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
10	Nəfəs almanın inkişafı və səsləndirilməsi üzərində iş Plan:1.Səsləndirilmənin formalaşması mərhələləri. 2. Səsləndirilmə prosesində tərbiyyəçinin rolu. Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
11	Diksiya. Orfoepiya və nitq sürəti üzərində iş. Plan:1.Diksiya üzərində iş. 2.Nitqin sürəti üzərində iş. 3.Sait və samitlərin tələffüzü Mənbə: 1,2,5	2	
12	İntonasiya ifadəliliyi üzərində iş. Plan:1.İntonasiyanın komponentləri 2.Uşaqların intonasiyasında nöqsanlar və onların aradan qaldırılması yolları Mənbə: 1,2,3,4,5	2	
13	Lügət işinin mahiyyəti və vəzifələri Plan:1.Lügət işi nitq inkişafının mühüm sahəsidir. 2.Lügət üzrə işin əsas istiqamətləri 3.Söz dilin əsas leksik vahididir. Mənbə: 1,2,3	2	
14	Tematik söz qrupları. Plan:1.Uşaq bağçalarında tərbiyə proqramında öyrənmək üçün nəzərdə tutulan tematik söz qrupları 2.Tematik söz qruplarını mənimsətməkdə tərbiyyəçinin rolu Mənbə: 1,4,5	2	
15	Məktəbəqədər yaşlı uşaqların lüğətinin xüsusiyyətləri. Plan:1.Uşağın nitqinin inkişafına hazırlıq dövrü.2.Müstəqil nitqin yaranması dövrü. 3.Orta yaş dövrü lüğətinin başlıca xüsusiyyətləri Mənbə: 1,2,3,4,5	2	

№	Keçiriləcək seminar mövzuları	Saat	
		Sem.	Tarix
1.	Nitq inkişafının əsas vəzifə və nəzəri məsələləri.	2	
2.	Uşaq bağçalarında nitq inkişafı üzrə işin məzmunu və ona verilən tələblər	2	

3.	Nitqin mənimsənilməsinin prinsipləri, metod və priyomları.	2	
4.	Tərbiyəçinin nitqinə verilən tələblər. Nitqin səs mədəniyyəti, nitqi eşitmənin inkişafı.	2	
5.	Artikulyasiya aparatının inkişafı. Nəfəsalmanın inkişafı və səs üzərində iş	2	
6.	Diksiya. Orfoepiya və nitq sürəti üzərində iş. İntonasiya ifadəliliyi üzərində iş.	2	
7.	Lüğət işinin mahiyyəti və vəzifələri. Tematik söz qrupları.	2	
8.	Məktəbəqədər yaşlı uşaqların lüğətinin xüsusiyyətləri.	1	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar: Tələbələr aşağıdakıları bilməlidirlər: Uşaqların nitqində özünü göstərən qüsurları müşahidə edib aşkarlamağı, rabitəli nitqin inkişafına mane olan əngəlləri aradan qaldırmağı, bu nöqsanları aradan qaldırmaq üçün müasir təlim metod və texnologiyalarından yerində və bacarıqla istifadə etməyi bacarmalıdır.

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

- ❖ Dil, nitq və təfəkkürün mahiyyətinə dair bilik nümayiş etdirir, sitatlar gətirir;
- ❖ Ədəbi dilin və mədəni nitqin normalarını izah edir, onları fərqləndirir, nümunə göstərir;
- ❖ Nitqin dəqiqliyi, düzgünlüyü və ifadəliliyi üçün zəruri olan normaları şifahi və yazılı nitqində tətbiq edir.
- ❖ Mətni məqsəd və intonasiyaya, habelə ideya məzmununa görə təhlil edir, ifadə, inşa, esse, hekayə və s. texnologiyasına görə müqayisə edir, xarakterik xüsusiyyətlərinə görə əqli nəticə çıxarır;
- ❖ Faktları ümumiləşdirir, inteqrasiya edir və digər faktlarla əlaqələndirir və planlaşdırmaqla yenidən yaradır;
- ❖ Fənn üzrə təlim nailiyyətlərini qiymətləndirmək üçün uyğun meyarlar seçir və yekun nəticə əldə edir.

XIII. Fənn üzrə kollokvium

I KOLLOKVİUM SUALLARI :

1. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafında ana dilinin rolu
2. Uşağın lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi
3. Nitqin səs mədəniyyətinin tərbiyə edilməsi
4. Danışq mədəniyyətinin formalaşması
5. Dil və nitqin oxşar və fərqli cəhətləri
6. Məktəbəqədər dövrdə uşağın nitqinin məzmunu
7. Hər yaş dövründə nitq inkişafı üzrə tərbiyəçiye verilən tələblər
8. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda nitq inkişafının mərhələləri
9. Nitq inkişafı üzrə işin başlanma vaxtı və əlaqədar sahələri
10. Uşağın əxlaq tərbiyəsində ana dilinin rolu

II KOLLOKVİUM SUALLARI :

1. Nitqin ifadəliliyinin qiymətləndirilməsi prinsipləri
2. Əyani və şifahi metodlar
3. Praktiki metodlar
4. Nitq inkişafının priyomları
5. Nitqin səs mədəniyyəti işinin istiqamətləri
6. Uşaqların nitq eşitmə qabiliyyətini inkişaf etdirmək
7. Məktəbəqədər dövrdə artikulyasiya aparatının quruluşunda pozulma
8. Nəfəsalmanın inkişafı və səs üzərində iş
9. Səs tələffüzünün formalaşması mərhələləri
10. Səit və samitlərin tələffüzü

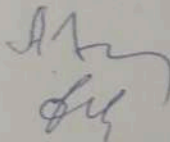
XIV. İmtahan sualları:

1. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafında ana dilinin rolu
2. Uşağın lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi
3. Nitqin səs mədəniyyətinin tərbiyə edilməsi

4. Danışiq mədəniyyətinin formalaşması
5. Dil və nitqin oxşar və fərqli cəhətləri
6. Məktəbəqədər dövrdə uşağın nitqinin məzmunu
7. Hər yaş dövründə nitq inkişafı üzrə tərbiyəçiə verilən tələblər
8. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda nitq inkişafının mərhələləri
9. Nitq inkişafı üzrə işin başlanma vaxtı və əlaqədar sahələri
10. Uşağın əxlaq tərbiyəsində ana dilinin rolu
11. Nitqin ifadəliliyinin qiymətləndirilməsi prinsipləri
12. Əyani və şifahi metodlar
13. Praktiki metodlar
14. Nitq inkişafının priyomalrı
15. Tərbiyəçinin nitqinin səs cəhəti
16. Nitqin səs mədəniyyəti işinin istiqamətləri
17. Nitqin səs mədəniyyəti sahəsində işin başlıca vəzifələri
18. Uşaqların nitq eşitmə qabiliyyətini inkişaf etdirmək
19. Məktəbəqədər dövrdə artikulyasiya aparatının quruluşunda pozulma
20. Artikulyasiya aparatının inkişafı vasitələri
21. Dil və dodaq əzələlərinin inkişafında istifadə olunan oyunlar
22. Nəfəs almanın inkişafı və səs üzərində iş
23. Səs tələffüzünün formalaşması mərhələləri
24. Sait və samitlərin tələffüzü
25. Diksiya və nitqin sürəti üzərində iş
26. İntonasiyanın komponentləri
27. Uşaqların intonasiyasında nöqsanlar və onların aradan qaldırılması yolları
28. Lügət işi nitq inkişafının mühüm sahəsidir
29. Lügət üzrə işin əsas istiqamətləri
30. Söz dilin əsas leksik vahididir
31. Uşaq bağçalarında tematik söz qrupları
32. Tematik söz qruplarını mənimsətməkdə tərbiyəçinin rolu
33. Uşağın nitqinin inkişafına hazırlıq dövrü
34. Müstəqil nitqin yaranması dövrü
35. Orta yaş dövrü lüğətinin başlıca xüsusiyyətləri

İbtidai təhsil və məktəbəqədər təlim kafedrasının 13 fevral 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur.

Kafedra müdiri:

dos. A.B. Əliyev

Fənn müəllimi:

dos. R.M. Feyziyeva